

Innspill til arbeidet med ny kulturmiljølov fra Den Norske Turistforening

Den Norske Turistforening (DNT) takker for muligheten til å komme med innspill til utvalget som skal utarbeide ny kulturmiljølov.

DNT er Norges største og eldste friluftsansjasjon og organiserer 56 medlemsforeninger med 300 000 medlemmer. Våre frivillige driver et betydelig vedlikeholds- og tilretteleggingsarbeid av stier og veifar i norsk natur, og kommer ofte i kontakt med objekter som faller inn under kulturminnelovens virkeområde. I tillegg drifter medlemsforeningene våre overnatting og/eller servering i 570 hytter, hvorav av 12 av hyttene er vedtaksfredet.

Våre innspill til en ny kulturmiljølov kan oppsummeres med følgende hovedpunkter:

1. Dagens lov forutsetter urealistisk mye **kunnskap** hos frivillige og andre aktører
2. Det er viktig å sikre en god balanse mellom **sikkerhet** og bevaring for ferdselsrelaterte kulturminner
3. Skal formålet i loven oppfylles må den følges av enkle **tilskuddsordninger** og gode **registre**
4. Dagens lov legger forholdsmessig stor vekt på **automatisk fredete** kulturminner, og sier lite om nyere tids kulturminner.
5. **Begrepsbruk og definisjoner** innenfor feltet (og i loven) er ikke entydig for «folk flest»

Nye mål krever nye virkemidler for kunnskap

Meld. St. 16 (2019-2020) Nye mål i kulturmiljøpolitikken etablerer tre nye mål for kulturmiljøpolitikken. DNT mener en ny kulturmiljølov aktivt må støtte opp under disse målene bedre enn dagens lovtekst muliggjør. Sentralt for Turistforeningens virke er frivillighet og dugnadsinnsats. Vi anser derfor «*Nasjonalt mål 1 - Alle skal ha mulighet til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø*» som et svært positivt mål.

Kulturminneloven i dagens utforming krever betydelig kunnskap om den skal etterleves. Opplæring i kulturminneforvaltning og lovens virkeområde kan ikke anses som allmennkunnskap og dekkes ikke i eksemplvis skoleverket. Skal det nye nasjonale målet oppnås trengs det nye virkemidler og en ny utforming på lovteksten.

Det høye kravet til kunnskap betyr at det er en betydelig utfordring for de frivillige dugnadsarbeiderne som jobber på stiene å følge kulturminneloven. Stier, varder og andre ferdselrelaterte kulturminner kan etter loven ha automatisk vern som kulturminner. Automatisk vern omfatter også andre kulturminner i utmark som DNTs frivillige kommer over i sitt arbeid: som rydningsrøyser, kullmiler, fangstgroper etc.

Dersom man ikke har inngående kunnskap om kulturminner, er det vanskelig å identifisere hva som er å regne som automatisk fredede kulturminner i henhold til dagens lov. Dette gjelder særlig automatisk fredete kulturminner i utmark. Registrering av kulturminner i Askeladden (og andre registre) er heller ikke uttømmende. Følgelig er det vanskelig for frivillige og andre lekpersoner å vite hva som er underlagt vern og ikke, og å vite om ulike tiltak kan være i strid med loven. Samtlige av de tre nasjonale målene for kulturminneforvaltningen krever en bedring av dette om det skal oppnås.

Sikring av stier og veifar

Stier og veifar er i kontinuerlig bruk, og i mange tilfeller er det vanskelig å vite hvor lenge de har vært i bruk, og om de omfattes av kulturminneloven. Gamle merkinger kan fortsatt være i bruk eller representere et eldre ferdselsmønster som av ulike grunner kan være uønsket i dag (klimaendringer, slitasje etc.). For en organisasjon som DNT kan det i ytterste tilfelle oppstå situasjoner der man må ta en avveining mellom å følge kulturmiljøloven og å sikre en tryggest mulig sti. Følger man bestemmelsene i kulturminneloven skal f.eks. gamle varder ikke gjenoppbygges, og nye varder kan ikke settes opp innenfor sikringssonen på fem meter. Dette kan føre til farlige situasjoner hvor stimerkingen oppleves ufullstendig for de som ferdes. En ny kulturmiljølov må inneholde en fleksibilitet som gjør det mulig å sikre vernede stier og veifar i tråd med standardene i Merkehandboka på lovlig vis.

Fredete og verneverdige bygninger

Den Norske Turistforening disponerer et betydelig antall verneverdige bygninger. 12 av disse er vedtaksfredet. I all hovedsak ser våre foreninger positivt på fredning - det bidrar til økt opplevelsesverdi og flere gjester, og kan utløse tilskuddsmidler og faglig rådgivning. Samtidig kan fredningsvedtak gjøre anleggene tyngre å drifte. Vi mener fredete hytter og anlegg best ivaretas gjennom aktiv bruk som gjør driften økonomisk lønnsom og gjør det mulig å sette av midler til større arbeider som ikke kan gjøres på dugnad. Dette er særlig relevant i forhold til nasjonalt mål nr 2, om bærekraftig utvikling.

Det er videre en bekymring i DNT-foreningene for §17, om pålegg av vedlikehold, da de fleste av våre hytter ligger vanskelig tilgjengelig til, og transportvansker gjør selv mindre utbedringer kompliserte og kostbare. Denne paragrafen er så vidt vi kjenner til i liten grad brukt, men anvendelse av paragrafen er nødt til å følges av midler, særlig når det er frivilligheten som eier kulturminnet. Prinsipielt mener DNT at det må finnes bedre og enklere støtteordninger for ivaretagelse av kulturminner i privat eie.

Utover de 12 fredete hyttene er det mange av DNT-hyttene (anslagsvis ca 100) som har en eller annen form for verneverdi, enten formelt gjennom plan- og bygningsloven, eller i ulike regionale eller lokale planer. Vi ser imidlertid at det ofte ikke er samsvar mellom hvilke bygninger foreningene oppfatter som verneverdige og det som er registrert som verneverdig. Det er også verdt å merke seg at en rekke av de eldre hyttene som driftes av DNT-foreninger heller ikke er registrert i SEFRAK, fordi de ligger avsidesliggende til. Dette gjelder også

hytter fra 1800-tallet. Derfor er det vanskelig å få en fullstendig oversikt over DNT-hytter med verneverdi.

Definisjoner

Stortingsmeldingen fra 2020 innfører begrepet «kulturmiljø» som samlebetegnelse for begrepene «kulturminner, kulturmiljøer og landskap», og skal brukes når feltet omtales som helhet. Som følge av dette er det foreslått at den ny loven skal være en *kulturmiljølov*.

Vi oppfatter at begrepsbruken om kulturmiljøer i dag er noe komplisert og lite intuitiv for meningsmann. Mange bruker fortsatt begrepene 'fornminner' og 'fortidsminner' om arkeologiske kulturminner. Begrepene 'verneverdig,' 'bevaringsverdig' og 'fredet' er også begreper som brukes om hverandre, uten at det er entydig for folk hva det betyr. Vi er usikre på om det å innføre enda et begrep ved å endre navn på loven fra *kulturminnelov* til *kulturmiljølov* bidrar til tydeliggjøring. Samtidig ser vi verdien av at et samlebegrep som omfatter både enkeltobjekter og samlinger av kulturminner får definere lovens virkeområde.

Vi oppfatter videre at det kan være vanskelig å forstå for folk flest, inkludert frivillige og ansatte i DNT, hva som er et kulturminne i lovens forstand. Dette kan ha sammenheng med den svært vide definisjonen av kulturminner som ligger i lovens paragraf 2, at *alle spor av menneskelig aktivitet* er å regne som kulturminner, samtidig som loven i all hovedsak omhandler før-reformatoriske kulturminner og vedtaksfredete kulturminner. Nyere tids kulturminner er i liten grad nevnt i loven.

Usikkerhet rundt hva som omfattes av loven forsterkes dessverre av at det som finnes av tilgjengelige oversikter og registre over kulturminner ikke er godt nok for brukere utenfor forvaltningen.

Vår oppfatning er at det ofte er et misforhold mellom folks opplevelse av kulturminneverdi, og det som omfattes av dagens lovverk. Dette mener vi det er viktig at det utvalget drøfter, sånn at den nye loven skal bidra til å nå de nasjonale målene om at alle skal ha mulighet til å engasjere seg i kulturarven, og at et mangfold av kulturmiljø skal tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk.

Vi stiller oss med glede til rådighet for utvalget for mer inngående innspill og/eller samtaler dersom utvalget ønsker det.

Med vennlig hilsen

Dag Terje Klarp Solvang
Generalsekretær

Louise Brunborg-Næss
Rådgiver kulturarv og bærekraft